

УДК 821.111.091(07)

DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-3/07>**Дроздовський Д. І.**Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка
Національної академії наук України**РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «РОЗУМ» («МОЗОК»)
У РОМАНАХ «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» О. ВАЙЛДА
Й «СУБОТА» І. МАК'ЮЕНА: ТИПОЛОГІЧНЕ ЗІСТАВЛЕННЯ**

У статті розкрито специфіку репрезентації концепту «розум» у романах «Портрет Доріана Грея» (1890) О. Вайлда та «Субота» (2005) І. Мак'юена. В аспекті типологічного зіставлення проаналізовано тематично-змістовий комплекс «розум» («мозок») як один із ключових у філософському вимірі обох романів, які зараховано до жанрового різновиду інтелектуального роману. Простежено трансформації в ставленні оповідачів та персонажів до розуму, виявлено спільні та відмінні риси світогляду персонажів у романі «Портрет Доріана Грея», який написано наприкінці XIX ст., і в постпостмодерністському романі «Субота» І. Мак'юена. Наголошено на центральності концепту розуму для життєсвіту головних героїв. Проаналізовано концепт двосвіття як один із чинників романтичного світогляду та експлікацію в його лоні субконцепту розуму. Окреслено вияви романтичного світобачення персонажів у романах «Портрет Доріана Грея» і «Субота» й наголошено на типологічних і генетичних зв'язках між світоглядно-філософською парадигмою постпостмодернізму, філософією доби Модерну та романтизму. Шляхом квантитативного аналізу досліджено частотність уживання лексем «мозок» і «розум» у романі «Портрет Доріана Грея», що засвідчує важливість філософії «розуму» для концептосфери твору, системи мотивів і сюжетної проблематики аналізованого твору. Висловлено припущення, що роман «Портрет Доріана Грея» міг бути одним із архітекстуальних творів, що визначили світогляд Генрі Пероуна, протагоніста роману «Субота» І. Мак'юена й загалом сформували раціонально-позитивістське ставлення письменника. Наголошено на важливості подальшого компаративістичного та інтертекстуального дослідження романів «Портрет Доріана Грея» й «Субота» в аспекті виявлення контактологічних зв'язків. Здійснене дослідження типологічних зв'язків уможливує репрезентацію концепту розуму в динаміці британського роману кін. XIX – поч. XXI ст. і визначає філософські кореляції й форми типологічних зв'язків між британським постпостмодерністським романом і романами інших культурно-історичних періодів Великої Британії.

Ключові слова: розум, мозок, сучасний британський роман, постпостмодернізм, романтизм, «Портрет Доріана Грея», «Субота».

Постановка проблеми. Одним із аспектів дослідження світоглядно-філософських параметрів роману є вивчення генетичних, контактологічних і типологічних зв'язків твору зі знаковими романами попередніх культурно-історичних періодів певної літератури.

Важливим романом доби Модерну в англійському й загалом європейському літературному контексті є твір «Портрет Доріана Грея» (1890) О. Вайлда, у якому концепти «мозок» і «розум», що визначають тематично-змістовий комплекс «Розум», доволі частотні в плані уживання. Зазначений комплекс у романі О. Вайлда сформований системою світоглядних настанов персонажів і оповідача, явлених у площині художнього світу, які визначають важливість інтелектуального осягнення дійсності. Поведінка персонажів, їх

реакції на оточення детерміновані інтелектуальними настановами, які виявляють форми скепсису, гедонізму, снобізму тощо, проте є світоглядними надбудовами й засвідчують інтелектуалізм роману О. Вайлда. Поведінкові моделі й соціальні ролі персонажів значною мірою визначені інтелектуальним рівнем героїв і ставленням оповідача роману «Портрет Доріана Грея» до важливості розуму (ролі мозку) в житті персонажів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що вивченню контактологічних і типологічних літературних зв'язків в українському літературознавстві присвячено роботи Д. Наливайка, М. Ільницького, Л. Грицик, В. Будного та ін. науковців. Дослідження еволюційної динаміки англійського інтелектуального роману представлено в працях Ю. Давидова, Н. Жлуктенко,

С. Павличко, Н. Павлової та ін. Філософсько-світоглядні аспекти романтизму й літературних творів Модерну, які інкорпують романтичні чинники до власної естетичної та філософської парадигми, експліковано в роботах Б. Шалагінова.

Постановка завдання. Визначити концепт «розум» (і пов'язаний із ним або ж тотожний йому концепт «мозок», який актуалізує важливість раціонального пізнання світу, увагу до мозкових процесів як чинника, що визначає поведінку й світогляд та ін.) як один зі знакових у семіосфері британського роману поч. ХХІ ст., зокрема в дискурсі романістики І. Мак'юена. Для аналізу обрано роман «Субота» (2005), у якому увага до мозку детермінована професійною діяльністю протагоніста Генрі Пероуна.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальний роман Великої Британії набуває виразної автономності в дискурсі жанрових модифікацій англійської літератури ХХ ст., на чому наголошують Ю. Давидов [2], Н. Жлуктенко [3], С. Павличко [6] та ін. У постпостмодерністському романі поч. ХХІ ст., зокрема в романі «Субота» І. Мак'юена, концепт «мозку», мотив сприйняття дійсності й опис цього процесу на нейрофізіологічному рівні є центральним з огляду на фах головного героя. Характеризуючи Генрі, оповідач зауважує: «Він не сумнівається, що з часом кодувальні механізми стануть відомими, хоча, можливо, й не за його життя. І так само, як цифрові коди копіювання життя, які містяться в ДНК, так само й найголовніші таємниці мозку будуть колись відкриті. Але навіть коли це станеться, залишиться чудо, що звичайна вогка речовина може витворювати яскраве внутрішнє кіно думки, зору, звуку і дотику, організоване в живу ілюзію безпосереднього теперішнього моменту власним «я», ще однією яскраво витвореною ілюзією, що нависає над усім, наче привид. Чи буде коли-небудь з'ясовано, як матерія стає свідомою? Він не може навіть почати уявляти собі задовільного пояснення, але знає, що воно прийде, таємниця буде розгадана <...>. І це вже відбувається, роботи ведуться в лабораторіях зовсім недалеко від цієї операційної» [4, с. 230]. Крім того, в романі І. Мак'юена наявні форми медикалізованого бачення дійсності: «Хвороба прогресує малесенькими непомітними ударами в малих кровоносних судинах мозку. В сумі своїй інфаркти зумовлюють погіршення пізнавальних здатностей, розриваючи мережі нервової системи» [4, с. 149].

Важливою рисою англійського/британського інтелектуального роману є теза про моральний

характер таких творів, про «гру розуму», яка підштовхує реципієнтів до моральних висновків, а отже, про залучення царини морального до філософсько-світоглядної тканини твору. Не входячи в простір дискусій про відмінності між філософським та інтелектуальним романом, а також про особливості експлікації категорії «морального» (або ж «імморального») в дискурсі лорда Генрі в романі О. Вайлда, зазначимо, що моральні аспекти світосприйняття відіграють важливе значення і для персонажів роману «Портрет Доріана Грея», і для протагоніста «Суботи». Категорія «moral sense» експлікована також в англійському постмодерністському соціальному романі, на чому в монографії «Британский социальный роман в эпоху постмодернизма» (2013) [5] наголошує Віра Новикова. Категорія «moral sense» властива світогляду Генрі Пероуна, який прагне осмислити наслідки тероризму, глобальних протистоянь, причинених релігійними відмінностями. Фанатизм, як вважає Пероун, може призвести до глобальної катастрофи. Подібного способу світосприйняття дотримується й лорд Генрі, холодний в оцінках і далекий від пафосу та фанатичного служіння. Мистецтво для нього – ресурс гармонізації, об'єкт насолоди, але який не може робити людину власним рабом.

Однією з ключових у романі «Портрет Доріана Грея» О. Вайлда постає дихотомія «відчуття – розум (мозок)», яка уможливорює сприйняття дійсності: «Часом Доріан дивився на цілу історію людства просто як на літопис свого власного життя – не того, що втілювалось у конкретних вчинках і обставинах, а того, яке творила його уява і до якого вабили Доріана його мозок та пристрасті» [1]. «Чому, скажімо, ладан – нагонить на нас містику, сіра амбра – розпалює пристрасті, фіалка – пробуджує згадки про мертві романи, мускус – каламутить мозок, чампак – розкладає уяву?» [1]; «Хтось сказав, що найбільші події світу відбуваються в людському мозкові. І так само слушно, що й найбільші гріхи світу чиняться в людському мозкові і тільки в мозкові. Та й ви самі ж, містере Грей...» [1].

О. Вайлд у романі «Портрет Доріана Грея» експлікує феноменологічну проблему світосприйняття. Аспект, під яким письменник через репліки персонажів (лорда Генрі, Безила, Доріана) художньо виявляє принципи світосприйняття, має стосунок до романтичних традицій, передусім ідеться про лінію світорозуміння, експліковану в лоні німецького романтизму. У романі представлено кілька інтерполяцій дискурсу німецького

романтизму, зокрема через згадування музики Вагнера. Часто вживана в романі лексема «мозок» засвідчує увагу письменника до гносеологічних проблем, які мають нейрофізіологічний характер (медиалізоване уточнення філософського дискурсу). Поруч із цією лексемою в українському перекладі Р. Доценка 102 рази згадано лексему «розум» та спільнокореневі з нею слова (32 рази трапляється слово «мозок» у різних відмінках, а також похідна лексема «мозковий»), наприклад: «Доріан з гострою насолодою зводив людські думки й пристрасті до функції якої-небудь клітини сірої речовини мозку чи білого нервового волокна» [1]; «Життя – це все нервові волокна й клітини мозку, де одна за одною народжуються пристрасті й потаємні думки» [1]; «Він спостерігав її з тією дивною зацікавленістю в буденних речах, яку ми намагаємось пробудити в собі, коли нас страшає щось дуже важливе, або коли нас бентежать нові, непевні ще почуття, або коли якась моторошна думка несподівано облягає мозок і закликає здатись...» [1].

Гносеологічні аспекти художнього світу роману О. Вайлда виявляються у висловлюваннях, що стосуються *затуманеного* сприйняття дійсності. У романі експліковано мотив *роздвоєння*, зумовленого пізнанням сенсуалістичним (емоційно маркованим) і розумовим, що апелює до концепції *чистого розуму* І. Канта. У теорії І. Канта одним із рівнів сприйняття реальності її перцепція розсудком/здоровим глуздом. На цьому рівні ще не є можливим сприйняття *піднесеного*, проте можливе пізнання *прекрасного*. У романі поняття «здоровий глузд» згадано доволі часто. Щодо розсудливості, то цю рису в романі представлено як у позитивному ключі, так і в негативному, тобто *амбівалентно*. Водночас саме часте вживання в романі лексеми «мозок» дає підстави розширити уявлення про інтелектуальний роман як важливий жанровий різновид англійського роману в XX ст., а також жанровий різновид, який значною мірою представлений у парадигмі інваріантів роману в XXI ст, тобто в період постпостмодернізму.

Актуалізація нейрофізіологічної проблематики й експлікація лексеми «мозок» у романі «Субота» засвідчує, що в постпостмодерністському романі також представлена гносеологічна дихотомія, яку репрезентовано в романі «Портрет Доріана Грея». Мозок набуває автономного характеру для персонажів. Водночас і в романі «Портрет Доріана Грея», і в романі «Субота» наявний образ реальності, яка не піддається повному поясненню

в парадигмі раціонального знання, яке будується на емпіричних фактах і дослідях. Часом оповідач відмовляється від медиалізованого пояснення того, що відчуває Генрі або інші персонажі. У «Суботі» протагоніст здатний відчувати стан, наблизений до переживання «піднесеного», під час операцій, у праці, що наближає до пізнання складнощів людської фізіології, зокрема в ділянках мозку: «...в міру того, як прокладається шлях до потрібної ділянки, Пероун відчуває надлюдську силу до роботи, більше схожу на пристрасть» [4, с. 15].

Лорд Генрі в літературознавчій рецепції роману «Портрет Доріана Грея», яка нараховує майже столітню історію, є персонажем, наділеним розумом, який доцільно схарактеризувати як цинічний. Він виявляє приклад софістичного мислення, здатного обґрунтовувати те, що перебуває за межею традиційної моралі. Світогляд лорда Генрі підважує традиційний англійський вікторіанський світогляд і репрезентує потяг до гедонізму. Варто звернути увагу на скептичний бік світосприйняття персонажа, його прагнення стриманості в оцінках мистецьких явищ, персоналій, подій тощо.

Генрі в романі «Субота» та само виявляє скептичний погляд на світ, зумовлений тим, що персонажеві видається, що він не зможе пізнати в світі нічого нового. Протагоніст роману І. Мак'юена має те саме ім'я, що й персонаж роману О. Вайлда. Генрі Пероун відчуває втому від людей, оскільки за жестикуляцією кожного може виявити невралгічні хвороби: «Правда ж полягає в тому, що Бекстер, як було продемонстровано зараз, це особливий випадок – людина, яка переконана, що не має майбутнього, а тому не зважає на наслідки. І це тільки оболонка. Всередині ж знаходяться унікальні патологічні відхилення, індивідуальне вираження його стану – імпульсивність, слабкий самоконтроль, параноя, різкі зміни настрою, депресія, <...>. І воно керує Бекстером зараз. Поки що немає явних розумових порушень – спершу йдуть емоції разом із фізичною координацією. Будь-хто, маючи значно більше сорока повторень САГ всередині незрозумілого гена чи четвертої хромосоми, приречений на таку долю у свій власний особливий спосіб» [4, с. 191].

Інші люди навколо Пероуна розподіляються автоматично на пацієнтів із різним ступенем тієї чи тієї хвороби, що має стосунок до нейропроцесів. Пероун розуміє, що може маніпулювати людьми, оскільки фактично має «суперсилу». Водночас у кожній ситуації, на думку персонажа, стається те, що детерміноване не лише

генетиною, а й випадковістю: «...Пероун не може переконати себе, що лиш молекули й дефектні гени тероризують його сім'ю і зламали ніс його тестю. Винаватий також і сам Пероун. Він образив Бекстера на вулиці в присутності його помічників і зробив це, коли вже здогадався про його стан» [4, с. 193]. Розуміючи захворювання інших, Пероун знає, на які важелі натиснути, щоб змусити своїх «пацієнтів» виконувати його волю. По суті, поведінкова модель, репрезентована в романі «Субота» І. Мак'юена, типологічно подібна до моделі, яку експліковано в романі «Портрет Доріана Грея». Пероун скептичний і часом цинічний, і, як і Лорд Генрі, він знається на прекрасному, має естетичний смак і шанує поезію, а отже, попри свій фах, не є дистанційованим від світу мистецтва, як і персонаж у романі О. Вайлда.

Одним із ключових мотивів роману «Портрет Доріана Грея» є мотив неодномірності людини й реальності (людина в романі О. Вайлда має душу, розум (мозок) і хист (натхнення, професійні вподобання, які також формують ідентичність): «Доріане, відтоді як я познайомився з вами, ваш образ має надзвичайний вплив на мене, ваша врода підкорила собі все моє єство: і мою душу, й мозок, і хист». Реальність автономного мистецького світу абсолютизується в романі О. Вайлда, а реальність фізично-соціального життя набуває другорядного значення. Реальність картини «оперативно» реагує на зміни фізичної дійсності й віщує трагічні події, які стаються в житті персонажів (зміна на картині позначає смерть Сібіл від отрути). Мотив роздвоєності дійсності та потреба у віднайденні її повноти (як єдності фізичного та містичного) є важливим маркером романтичного мислення, на чому зауважує Б. Шалагінов [8], досліджуючи форми світогляду, реалізовані в лоні німецького романтизму. Романтичне двосвіття в романі «Портрет Доріана Грея» співіснує з цинічним розумом лорда Генрі, який виявляє скепсис до традиційної моралі та соціальних норм, утверджуючи в житті принцип мистецького гедонізму. Лорд Генрі репрезентований як персонаж-цинік із розумом, здатним бачити й пояснювати феномени як амбівалентні. Традиційно таке мислення трактують як приклад софістичного розуму, водночас він – один із персонажів, який бачить дійсність максимально об'єктивно, наголошуючи на важливості мозку в тверезому пізнанні дійсності, а не «туману почуттів а емоцій».

Генрі в романі «Субота» І. Мак'юена належить до персонажів, котрі бачать дійсність навколо себе системно й можуть пояснити в принципі будь-що:

від тремору в руках нападника до релігійних зіткнень і терористичних атак. Такий світогляд будується на, по суті, позитивістському мисленні (М. Бівіл називає це *квазіпозитивізмом* [9]), яке сприймає людину як біохімічний об'єкт, діяльність якого детермінована нейронами, гормонами та ін. біохімічними чинниками. Водночас, маючи такий медикалізований погляд на світ, Генрі не відмовляється від мистецтва, в його рефлексіях поезія є об'єктом розмислів, причому як із медичного, так і феноменологічного погляду. Генрі може бути цинічним і водночас схильним до гедонізму, як і лорд Генрі. В романі, проте, немає властивого романтичному світобаченню двосвіття, одним із компонентів якого є містична дійсність із логікою процесів, що не піддаються раціональному поясненню (зміни на картині).

Генрі Пероун розуміє, що людина сприймає світ в силу специфіки власних нейрофізіологічних процесів, порушення яких може призводити до викривленого розуміння реальності та пояснення окремих її явищ. Якщо в романі «Портрет Доріана Грея» акцентовано на роботі мозку («Клітину за клітиною увесь його мозок посіла одна думка, і несамовита жага життя, найстрашніший з людських інстинктів, розворушила й стрепетнула кожен його нерв, кожную його жилку» [1]), то в романі «Субота» медичні рефлексії постають науково вичерпними й більш ускладненими. Поезія для Генрі Пероуна належить до явищ, які досі не знаходять наукового пояснення, зокрема в аспекті важливості з погляду еволюції. Генрі вважає, що поезія мусить виконувати певну важливу для мозку роль у плані витворення нових нейронних зв'язків у результаті пошуки художніх метафор.

Висновки і пропозиції. Англійська література Модерну актуалізує інтерес до розуму/мозку як чинника сприйняття. Мозок репрезентований у романі «Портрет Доріана Грея» О. Вайлда як антипод емоційному, що впливає на світосприйняття, поведінку, прийняття рішень та ін. когнітивні процеси. На думку лорда Генрі, емоції під час сприйняття подій деформують візію дійсності. В романі О. Вайлда актуалізовано роль інтелектуального первня, який може протистояти хаосу емоційних переживань. Розум здатний вивисувати людину над абсурдом, проте сам по собі він перетворюється на явище, яке має імморальний характер, якому властивий цинізм і софістичність (у побутовому розумінні цього поняття). Розум лорда Генрі в романі «Портрет Доріана Грея» цинічний і гострий, персонажеві властивий гедонізм, що передбачає отримання

від життя максимальних задовolenь, незалежно від того, чи шлях здобуття насолоди має моральний, чи аморальний характер.

У романі «Субота» І. Мак'юена представлено комплекс мотивів, які в типологічний спосіб пов'язані з романом «Портрет Доріана Грея» О. Вайльда. Передусім ідеться про хаотичність як рису реальності, що існує навколо протагоніста. Генрі Пероун сприймає вияви агресії як особливу поведінку людей, котрі мають нейрофізіологічні розлади, генетичні захворювання тощо. Генрі також властивий погляд на світ, який уможлиблює панорамне охоплення ситуації, аналіз поведінки людей в аспекті виявлення їх хвороб. Відповідно, персонаж роману має особливий статус у суспільстві, що вивисує його над іншими. Генрі Пероун володіє знанням, а отже, має владу над іншими, подібно до лорда Гені й митців, яких у романі «Портрет Доріана Грея» наділено здатністю створювати особливі об'єкти, наділені прекрасним, тобто красою, не поділеною в собі. Генрі Пероун, подібно до лорда Генрі, розмірковує про красу мистецтва, прагне зрозуміти феномен поезії, подібно до того, як лорд Генрі й Доріан розмірковують про живопис. У висловлюваннях лорда Генрі

й Доріана вбачаємо вияв романтичної філософії, зокрема ідеї, експліковані в лоні німецького романтизму про двосвіття. Поезія для Пероуна наділена особливою автономністю, в ній реалізовано здатність створювати нові нейронні зв'язки, що виявляються в доборі слів, які витворюють свіжі образи (метафори та ін. художні фігури).

Зазначене вище дає підстави окреслити форми типологічного зв'язку в лоні англійського Модерну й британського Постпостмодерну, засвідчуючи розвиток сюжетно-мотивних комплексів, експлікованих у романі «Портрет Доріана Грея» О. Вайльда, в романі «Субота» І. Мак'юена.

Типологічна подібність світоглядних орієнтирів лорда Генрі та Генрі Пероуна дає підстави 1) стверджувати про представленість жанру інтелектуального роману в його постпостмодерністському інваріанті; 2) виявляти типологічні збіги між персонажами двох романів, що репрезентують одну світоглядну парадигму, яка має різні репрезентаційні інваріанти з огляду на зміну філософської матриці в кінці XIX і на початку XXI ст. Увага, яку приділяє Генрі Пероун мозку, подібна до того значення, яке мозок відіграє у світоглядній парадигмі роману «Портрет Доріана Грея».

Список літератури:

1. Вайльд О. Портрет Доріана Грея: Роман: Для ст. шк. Віку; пер. з англ. та прим. Р. Доценка. Київ: Школа, 2003. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://javalibre.com.ua/java-book/book/592>
2. Давыдов Ю. «Интеллектуальный роман» и философское мифотворчество. *Вопросы литературы*. 1977. № 9. С. 127–171.
3. Жлуктенко Н. Ю. Английский психологический роман XX века. Київ: Выща школа, 1988. 157 с.
4. Мак'юен І. Субота; пер. з англ. В. Дмитрук; Львів: Кальварія, 2007. 256 с.
5. Новикова В. Г. Британский социальный роман в эпоху постмодернизма: монография. Нижний Новгород: Изд-во ННГУ им. Н. И. Лобачевского, 2013. 369 с.
6. Павличко С. Д. Лабіринти мислення. Інтелектуальний роман сучасної Великобританії. Київ: Наукова думка, 1993. 104 с.
7. Павлова Н. С. «Интеллектуальный роман». *Зарубежная литература XX века: учебник для вузов*; под. ред. Л. Г. Андреева. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Высшая школа: Академия, 2000. С. 194–215.
8. Шалагінов Б. Б. Романтичний словник: до історії понять і термінів раннього німецького романтизму. Київ: Видавничо-поліграфічний центр НаУКМА, 2010. 136 с.
9. Beville M. Getting Past the 'Post-': History and Time in the Fiction of David Mitchell. 2015. Режим доступу: <https://www.sic-journal.org/ArticleView.aspx?aid=353>

Drozdovskyi D. I. EXPLICATION OF THE CONCEPT “REASON” (“BRAIN”) IN WILDE’S “THE PICTURE OF *DORIAN GRAY*” AND McEWAN’S “SATURDAY”: TYPOLOGICAL COMPARISON

In the paper, the author has analyzed the specifics of the representation of the concept of “mind” (“brain”) in the novels “The Picture of Dorian Gray” (1890) by O. Wilde and “Saturday” (2005) by I. McEwan. In terms of typological comparison, the thematic and semantic complex “mind” (“brain”) has been analyzed as one of the key in the philosophical dimension of both novels, which are included in the genre variety of the intellectual novel. The transformations in the attitude of narrators and characters to the mind have been traced, common and distinctive features of the characters' worldview have been discussed in the novel “The Picture of Dorian Gray”, written in end of the XIX Century, and in the post-postmodern novel “Saturday” by I. McEwan. The key role of the concept of reason for the life of the main characters has been emphasized. The concept of the twofold

world as one of the factors of the romantic worldview and the explication of the subconcept of mind have been analyzed. The manifestations of the romantic worldview of the characters in the novels "The Picture of Dorian Gray" and "Saturday" have been outlined and the typological and genetic connections between the worldview and philosophical paradigm of postmodernism, philosophy of the Modern, and Romanticism have been emphasized. The frequency of using the tokens "brain" and "mind" in the novel "The Picture of Dorian Gray", which testifies to the importance of the discourse of "mind" for the conceptual sphere of motives and plot design of the analyzed work have been spotlighted. It has been suggested that "The Picture of Dorian Gray" may have been one of the texts that determined the worldview of Henry Perowne, the protagonist "Saturday", and impacted the writer's positivist worldview in general. The importance of further intertextual research of the novels "The Picture of Dorian Gray" and "Saturday" has been emphasized. The findings make it possible to study the concept of reason ("brain") in the dynamics of the British novel in the end of the XIX – early XXI Centuries and establish philosophical correlations and forms of typological connections between the British post-postmodern novel and the novels of other cultural periods of Great Britain.

Key words: *mind (reason), brain, the contemporary British novel, post-postmodernism, Romanticism, "The Picture of Dorian Gray", "Saturday".*